

UNIVERSITY OF TWENTE.

Faculty of Behavioural, Management
and Social Sciences (BMS)

De invloed van religie op de risicoperceptie van individuen

Dilek Sinem Karadeniz
B.Sc. Thesis
June 2016

Supervisors:

dr. J. M. Gutteling
dr. ir. P. W. De Vries

Psychology
Faculty of Behavioural, Management
and Social Sciences

University of Twente
Drienerlolaan 5
7522 NB Enschede
The Netherlands

Abstract

It is stated that religion can influence the body, the mind and the social relations of individuals. To provide insight into the influence of religion on the risk perception of an individual this correlational research is performed. To answer the question ‘What affects the risk perception of tourists who are going to a destination which is labeled as high risk location?’, a merged questionnaire measuring the constructs self-efficacy, risk perception and religious commitment, was launched under 96 respondents participated in this study (61 men, 35 women). There was found a negative correlation between religious commitment and self-efficacy. Furthermore, with the use of a regression model the connections among the intention to travel, the self-efficacy and the religious commitment were investigated. The results from the regression analyses turn out to be significant. However, when these analyses are conducted on an individual level, only self-efficacy turns out to be a predictor for the intention to travel. After all, there is no influence from religion on the risk perception of tourists traveling to a destination with a high-risk on terrorism.

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

Samenvatting

Op de website van de Nederlandse Rijksoverheid (2016) wordt gesteld dat er een verhoogd risico bestaat op terroristische aanslagen in heel Turkije, door de terroristische organisaties PKK en IS. Hoewel er veel toeristen zijn die geen risico nemen, zijn er ook veel reizigers die tóch op vakantie gaan naar Turkije. De vraag luidt als volgt: ‘Wat is van invloed op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico’?

Uit de literatuur blijkt dat de factoren leefwijzen en ideologische overtuigingen van individuen een significante rol spelen bij het versterken van de persoonlijke moed van een individu gedurende stressvolle situaties. Tevens is er geconstateerd dat studenten met een christelijk geloof gelukkiger en stressbestendiger zijn dan studenten zonder religieuze overtuiging (Billig, 2006)

Al met al blijkt dat religie zowel invloed kan hebben op het lichaam, het denken en de sociale relaties van individuen. Een onderzoek naar de verbanden tussen religieuze opvattingen en risicoperceptie is echter niet verricht. Dit correlationeel onderzoek richt zich daarom op het verschaffen van inzicht over de invloed die religie heeft op de risicoperceptie van een individu.

Aan dit onderzoek hebben 96 respondenten (61 mannen, 35 vrouwen) deelgenomen. Tijdens het ontwikkelen van de nieuwe vragenlijst zijn drie verschillende vragenlijsten samengevoegd. De 24 items lange vragenlijst bevat naast demografische vragen ook items over de constructen: self-efficacy, risicoperceptie en religieuze betrokkenheid.

Er is een negatief verband gevonden tussen religieuze betrokkenheid en self-efficacy. Verder is met behulp van een regressiemodel gekeken naar een verband tussen ‘de intentie om te reizen’, ‘self-efficacy’ en ‘religieuze betrokkenheid’. De resultaten van een regressiemodel blijken significant, maar na een analyse op individueel niveau blijkt alleen ‘self-efficacy’ een voorspeller te zijn voor de intentie om te reizen.

Concluderend, kan er gesteld worden dat er geen invloed is gevonden van religie op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico.

Inhoudsopgave

Inleiding & Theorie	5
De rol van religie	7
Hypothesen	9
Methode.....	10
Participanten	10
Design	10
Meetinstrumenten	10
Religieuze betrokkenheid	11
Risicoperceptie	11
Self-efficacy.....	11
Intentie	12
Resultaten	13
Conclusie en Discussie	17
Referentielijst	22
Bijlage A - Vragenlijst	24

Inleiding & Theorie

In 2015 werd Parijs overspoeld door een zee van terreuraanslagen. Op 13 november heerste er terreur op zeker vijf plekken waarbij er 120 doden vielen (NRC,2015). President Hollande kondigde de noodtoestand af en alle grenzen werden gesloten om terroristen in het land te onderscheppen.

Op de ochtend van 12 januari 2016 kwamen tien mensen om het leven bij een aanslag op het Sultanahmet-plein in Istanbul (NRC, 2016). Een aantal ooggetuigen maakte melding van drie explosies en de Turkse regering sprak van een terroristische aanslag. Eerder, in oktober 2015, kwamen 97 mensen om tijdens een vredesdemonstratie in Ankara. Turkije is meerdere malen getroffen door terrorisme, maar het is voor het eerst in tijden dat toeristen in Turkije het slachtoffer zijn. Op de website van de Nederlandse Rijksoverheid (2016) wordt verkondigd dat er een verhoogd risico bestaat op terroristische aanslagen in heel Turkije, door de terroristische organisaties PKK en IS. Hoewel er veel toeristen zijn die geen risico nemen, zijn er ook veel reizigers die tóch op vakantie gaan naar Turkije.

De vraag is: Wat bepaalt dat iemand wél of juist géén risico neemt met terrorismedreiging in gedachten? Met andere woorden: Wat is van invloed op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico?

Risicoperceptie omvat alle opvattingen, gevoelens en houdingen ten opzichte van riskante handelingen en technologieën (Pidgeon, Hood, Jones, Turner & Gibson, 1992). In eerdere studies werd risicoperceptie benaderd als de inschatting van de kans op mogelijke schade in combinatie met de ernst van eventuele negatieve gevolgen. Slovic, Finucane, Peters & MacGregor (2004) leggen de nadruk op het feit dat individuen bepaalde risico's niet alleen op een rationele manier beoordelen, maar dat individuen de risico's ook schatten door middel van het gevoel dat dit risico opwekt. Het zogeheten 'affect heuristic', impliceert het gevoel

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

ten opzichte van een activiteit. Als dit gevoel als positief wordt ervaren, wordt het risico als laag en de voordelen als hoog beoordeeld.

In overeenstemming met de eerder genoemde benaderingen wordt risicoperceptie bepaald door vele uiteenlopende determinanten, wat resulteert in discrepantie in perceptie. Niet ieder mens neemt dezelfde risico's op dezelfde wijze waar. In deze studie wordt verondersteld dat culturele achtergrond een verschil in risicoperceptie kan verklaren.

Uit een onderzoek van Hsee en Weber (1998) bleek dat Chinese studenten significant minder risicovermijndend gedrag vertonen dan Amerikaanse studenten. De resultaten werden verklaard door de culturele verschillen in de beleving van nadelige gevolgen van een riskante optie. Collectivistische culturen zoals die in China, worden gekarakteriseerd door een hechtere band tussen familieleden en kennissen. Deze familie en kennissen zijn sneller geneigd om in te grijpen als de persoon negatieve gevolgen ondervindt na een riskante keuze. Met andere woorden, het individu staat er niet alleen voor. Dit resulteert in een lagere risicoperceptie door Chinese studenten, doordat de eventuele negatieve gevolgen door de steun van anderen als minder ernstig worden gezien. In individualistische culturen, zoals in de Verenigde Staten, wordt van het individu verwacht dat hij of zij persoonlijk de negatieve gevolgen van zijn beslissing doorstaat.

De culturele achtergrond en de persoonlijke karaktereigenschappen zijn slechts een paar van de determinanten die een verschil in risicoperceptie verklaren. Daarnaast is de mate van religieuze betrokkenheid ook een belangrijke factor. Helaas blijkt er uit de literatuur niet een systematisch verband tussen religieuze opvattingen en risicoperceptie. Om die reden is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd

Wat is de invloed van religie op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico?

De rol van religie

Uit een onderzoek van Billig (2006) blijkt dat de factoren religieuze leefwijzen en ideologische overtuigingen van individuen een significante rol spelen bij het versterken van de persoonlijke moed van een individu gedurende stressvolle situaties. Dit wordt bevestigd door McIntosh, Cohen Silver, en Wortman (1993). Zij deden een onderzoek naar ouders van wiegendood kinderen. De resultaten van dit onderzoek toonden een positief verband aan tussen een hoge mate van religieuze betrokkenheid en een hoge mate van cognitieve verwerking en het vinden van betekenis in de dood van hun kind. Tevens is er geconstateerd dat studenten die behoorden tot het christelijke geloof gelukkiger en stressbestendiger zijn dan studenten zonder religieuze overtuiging (Billig, 2006)

Religie kan zowel invloed hebben op het lichaam, het denken en de sociale relaties van individuen. In het artikel van Van Oosten (2012), waarin (Pieper, 2006-3) besproken wordt, wordt een aantal verklaringen hiervoor gegeven.

Ten eerste wordt er gesproken van de invloed op de persoonlijke levensstijl. Religieuze betrokkenheid kan risicovol gedrag ontmoedigen door actief deel te nemen aan religieuze activiteiten. Evans et al. (1995) spreekt over soortgelijke bevindingen; religieuze individuen vertonen minder crimineel gedrag dan niet-gelovige individuen. Gelovigen die regelmatig aan religieuze activiteiten deelnemen zijn minder betrokken bij criminele acties, zoals: misdaad, drugsgebruik en geweld. De verklaring hiervoor wordt gegeven door Welch et al. (2006). Gelovigen maken de morele voorschriften sterker eigen, waardoor er een sterkere binding met andere individuen en de community ontstaat. Gedragingen die overkomen met de normen van de community worden gehonoreerd, terwijl gedragingen die tegen deze normen in gaan 'gestraft' worden. Gelovigen houden hierdoor rekening met eventuele sancties die afgedwongen worden door hun religieuze gemeenschap (Welch et al., 2006). Deze onderlinge sociale controle resulteert op zijn beurt weer in een gematigde criminele actie.

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

Ten tweede kan religie een vorm van hoop bieden, waarbij het placebo-effect een belangrijke rol speelt. Medisch personeel merkte een positief verband tussen actieve revalidatie en religieuze betrokkenheid (Omu en Reynol, 2014). Religieuze patiënten voelden zich psychologisch sterker, hetgeen resulteerde in een hoge self-efficacy en daardoor in een actieve deelname aan de revalidatie.

Ten derde kan religieuze betrokkenheid zorgen voor een gevoel van controle. Er wordt gesteld dat religieuze betrokkenen een sterker gevoel van controle hebben over het leven, ook via de invloed die een hogere macht kan uitoefenen.

Dit onderzoek focust zich tot het onderzoeken van het laatste punt waarbij de nadruk wordt gelegd op de invloed van religie op de self-efficacy van een persoon.

Verschillende benaderingen in religieuze coping.

Coping wordt gekenmerkt door het maximaliseren wat van betekenis is voor een individu in stressvolle tijden. Het kan iets psychologisch, sociaal, materieel of spiritueel zijn. Een spirituele oftewel een religieus georiënteerde coping voorziet de individu van een referentiekader in tijden van stress (Pargament, 1998).

Pargament (1998), bespreekt drie benaderingen in religieuze coping:

In de eerste plaats is er de '*Self-directing coping*', hierbij vertrouwt het individu op zichzelf, in plaats van een hogere macht. Deze benadering komt overeen met een zogenoemde self-efficacy. Risk perception, personal involvement en self-efficacy zijn de drie factoren in het informatieproces tijdens risico en veiligheid volgens het Framework of Risk Information Seeking (Ter Huurne, 2008). Self-efficacy is de persoonlijke controle en de macht in het omgaan met risico's. Een gebrek aan controle of het niet weten welk gedrag na te streven voor een adequate omgang met risico's kan leiden tot een lage self-efficacy, waardoor individuen

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

zich hulpeloos of angstig kunnen voelen (Ter Huurne, 2008).

Daarnaast is er een '*deferring coping*', hierbij wordt de coping over gelaten aan een hogere macht. Het individu neemt zelf geen actie omdat hij/zij het gevoel heeft weinig te kunnen veranderen. Deze benadering lijkt erg op een zogeheten 'fatalistische benadering'. Individuen met fatalistische overtuigingen vermijden enige informatie over potentiële gevaren, aangezien ze als onvermijdelijk worden gezien. Fatalisten proberen zich daarom geen zorgen te maken over gevaren en risico's waar ze toch niets aan kunnen veranderen (Olstedal et. Al, 2004).

Tot slot is er een benadering waarbij er wordt samengewerkt, de '*Collaborative coping*'. Een hogere macht en het individu zijn allebei actief bezig in het coping proces (Pargament, 1998). Individuen die deze benadering aanhouden, maken zelf bepaalde keuzes maar vragen God om hen bij te staan of te helpen. Deze vorm van coping kan gezien worden als een actieve vorm net als de '*Self-directing coping*'.

Hypothesen

Uit bovenstaande literatuur volgt de eerste hypothese dat individuen met een hoge mate van religieuze betrokkenheid een hogere mate van self-efficacy hebben. De verwachting is dat deze religieuze individuen zich psychologisch sterker zullen voelen door de sterke religieuze connectie, wat uiteindelijk zal resulteren in een hoge mate van self-efficacy.

De tweede hypothese luidt als volgt: Religieuze betrokkenheid en self-efficacy hangen positief samen met de intentie om op vakantie te gaan naar een land met een verhoogd risico op terrorisme.

Methode

Participanten

Gedurende een periode van ongeveer twee weken werd dit onderzoek zowel via mondelinge als schriftelijke kanalen verspreid (31 maart 2016 tot 10 april 2016). Door middel van een conveniënce sample namen er in totaal 106 respondenten deel aan de online vragenlijst. De data van de 10 respondenten die de vragenlijst niet volledig hebben ingevuld en vroegtijdig hebben afgebroken zijn uit het onderzoek gehaald. De antwoorden van 96 respondenten konden worden gebruikt. Van de 96 respondenten is 36% vrouw en 64% man. De respondenten zijn tussen de 18 en 65 jaar oud, 78,9% is tussen 18 t/m 25 jaar. Verder is 20,8% van de respondenten actief lid van een religieuze groep. Van deze respondenten zijn er 13(65%) met een christelijke levensovertuiging, zeven (35%) met een islamitische geloofsovertuiging.

Design

Dit onderzoek heeft een correlationeel onderzoeksopzet.

Meetinstrumenten

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een digitale vragenlijst. Deze digitale vragenlijst is ontwikkeld met behulp van het programma 'Qualtrics Survey Software'. Tijdens het ontwikkelen van de nieuwe vragenlijst zijn drie verschillende vragenlijsten (Midwestern Evangelistic Teams - Religious Questionnaire I, Religie en Persoonlijkheid – Religie GGZ en The Risk Behaviour Diagnosis Scale -Witte, K.) samengevoegd.

De vragenlijst bestaat uit 24 items en begint met vier demografische vragen. Er wordt hierbij gevraagd naar het geslacht, de leeftijd en de geloofsovertuiging van de respondenten. Na deze demografische vragen is de vragenlijst opgedeeld in twee delen. In het eerste deel volgen zes items die de mate van religieuze betrokkenheid meten. In het tweede deel van de

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

vragenlijst volgen 13 items over risicoperceptie en self-efficacy tijdens een terroristische dreiging (zes vragen over risicoperceptie en zeven vragen over self-efficacy). De antwoorden zijn verdeeld over een 5-puntslikertschaal variërend van ‘helemaal niet van toepassing’ tot ‘helemaal van toepassing’. De gehele vragenlijst is te vinden in bijlage A.

Hieronder worden de verschillende schalen van de vragenlijst toegelicht:

Demografische gegevens. De schaal ‘Demografische gegevens’ bestaat uit de basisgegevens van de respondenten zoals: de leeftijd, het geslacht en de geloofsovertuiging van de respondenten.

Religieuze betrokkenheid. De schaal ‘Religieuze betrokkenheid’ van de respondenten werd bevraagd aan de hand van zes items (zie bijlage A, item 8,10,11,12,14 en 15 bijv. “Ik neem veel deel aan religieuze activiteiten”, “Mijn geloofsovertuiging heeft veel invloed op het leven van alledag” en ‘Ik zie mijzelf als gelovig.’). De betrouwbaarheidsanalyse vertoonde een Cronbach’s alfa van 0,96 en een Lambda2 van 0,96.

Risicoperceptie. De risicoperceptie van de respondenten ten aanzien van een terroristische aanslag is gemeten door zes items (zie bijlage A, item 23,24,27,33,34 en 37 bijv. “Als ik iets hoor over een terrorismedreiging, zeg ik tegen mezelf: ‘Het maakt niet uit waar je woont, er zijn overal risico’s’.” en “Het is mogelijk dat ik slachtoffer word van terrorisme.”). De betrouwbaarheidsanalyse duidt op een voldoende interne consistentie met een Cronbach's alfa van 0,64 en een Lambda2 van 0,65.

Self-efficacy. De schaal ‘Self-efficacy’ werd tevens gemeten door zeven items (zie bijlage A, item 21,25,28,30,31,32 en 35 bijv. ‘Zelf kan ik niets doen om een terroristische aanslag te voorkomen, dat is de taak van de overheid’ en ‘Ik beschik over voldoende kennis en vaardigheden om mezelf en anderen in veiligheid te brengen tijdens een terroristische

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

dreiging'.) Item 32 'Zelf kan ik niets doen om een terroristische aanslag te voorkomen, dat is de taak van de overheid.', is omgeschaald omdat het negatief correleerde met de overige items. De betrouwbaarheidsanalyse duidt op een lage interne consistentie met een Cronbach's alfa van 0,40 en een Lambda2 van 0,49.

Intentie. De Schaal 'De intentie om te reizen' werd gemeten door één item (28) : *'Door niet op vakantie te gaan naar landen met een verhoogde kans op terrorisme, kan ik een mogelijke aanval ontwijken.'* Item 28 is omgeschaald, omdat het negatief correleerde met de overige items.

Resultaten

Voorafgaand aan de analyses is er een toets uitgevoerd om te kijken of de gegevens normaal verdeeld zijn. De resultaten bevestigden dat alle gegevens normaal verdeeld zijn. Om de verschillende variabelen uit het onderzoek te beschrijven is gebruik gemaakt van de optie ‘descriptive statistics’. In tabel 1 worden de gemiddelden en de standaarddeviaties voor de verschillende constructen getoond.

Over het algemeen kan er geconstateerd worden dat er voor het construct ‘Religieuze betrokkenheid’ ($M=3,22$) gemiddeld en voor de constructen ‘Risicoperceptie’ ($M=2,84$) en ‘Self-efficacy’ ($M=2,27$) laag is gescoord. Een lage risicoperceptie in combinatie met een lage self-efficacy, levert geen problemen op bij de respondenten. Dit in tegenstelling tot de combinatie van een hoge risicoperceptie en een lage self-efficacy, wat in di geval niet van toepassing is. Dit betekent dat respondenten met een lage self-efficacy er voor kunnen kiezen om op vakantie te gaan naar een land met terroristische dreigingen, aangezien de respondenten dit niet als risicovol beleven.

In de literatuur wordt self-efficacy als grote voorspellen van de ‘intentie om te reizen’ gezien, desondanks spreken de resultaten van dit onderzoek dit tegen. Wat ligt hieraan ten grondslag? Is er mogelijkwerwijs sprake van een ontkenning van het risico? Of is er sprake van een fatalistische benadering?

Tabel 1

Beschrijvende statistiek voor de constructen risicoperceptie, self-efficacy en religieuze betrokkenheid (N = 96)

Constructen	Minimum	Maximum	Mean	SD
Risicoperceptie	1	4	2,84	,524
Self-efficacy	1	5	2,27	1,328
Religieuzebetrokkenheid	1	5	3,22	,665

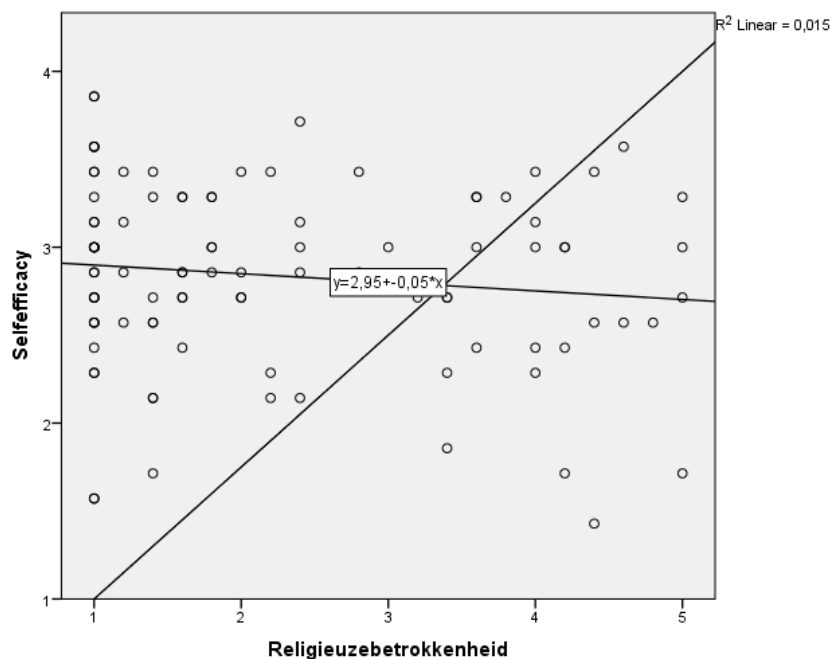
Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

H1: Individuen met een hoge mate van religieuze betrokkenheid hebben een hogere mate van self-efficacy.

Met behulp van de Pearsons product-momentcorrelatiecoëfficiënt is er getoetst of er een correlationeel verband is tussen de variabelen 'religieuze betrokkenheid' en 'self-efficacy',

De correlatie is voor 96 respondenten berekend. Er is sprake van een kleine, negatieve correlatie, die niet significant is $r = -.124$, $p = .114$.

In figuur 1 hieronder is tevens een negatieve correlatie te zien tussen de variabele 'self-efficacy' en de variabele 'religieuze betrokkenheid'. Hiermee kan worden gesteld dat de alternatieve hypothese wordt verworpen.

Figuur 1: Correlatie grafiek van de variabelen Self-efficacy en Religieuze betrokkenheid.

H2: Religieuze betrokkenheid en self-efficacy hangen positief samen met de intentie om op vakantie te gaan naar een land met een verhoogd risico op terrorisme.

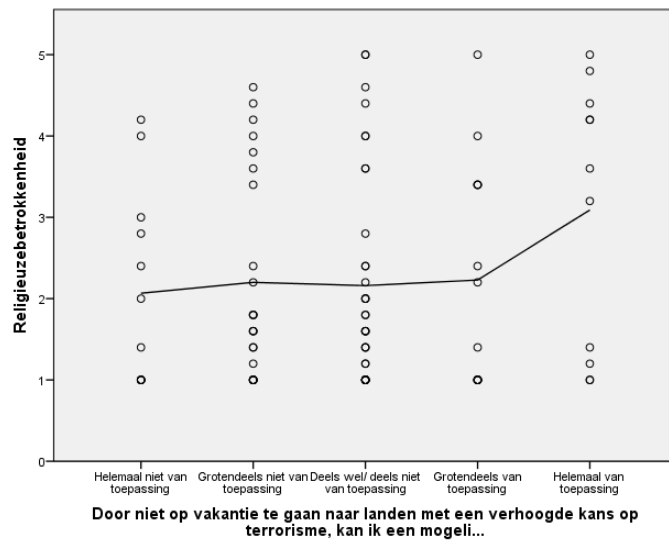
Ten eerste wordt ‘de neiging’, oftewel de intentie om op vakantie te gaan gemeten door item 28 : *‘Door niet op vakantie te gaan naar landen met een verhoogde kans op terrorisme, kan ik een mogelijke aanval ontwijken.’* (vanaf nu ‘de intentie om te reizen’). Vervolgens is item 28 omgeschaald, omdat hij negatief gesteld is.

Het regressiemodel met ‘de intentie om te reizen’ als afhankelijke variabele en ‘self-efficacy’ en ‘religieuze betrokkenheid’ als onafhankelijke variabele is significant, $F(2,93) = 34,82$, $p < 0,05$.¹ Tevens is het model geschikt om ‘de intentie om te reizen’ te voorspellen: 42,8% van de verschillen in ‘de intentie om te reizen’ kan voorspeld worden op grond van ‘self-efficacy’ en ‘religieuze betrokkenheid’ ($R^2 = 0,43$).

Uit de analyse van de voorspeller op individueel niveau, blijkt enkel de onafhankelijke variabele ‘self-efficacy’ significant te zijn $r = 0,65$, $p = < 0,05$. De onafhankelijke variabele ‘Religieuze betrokkenheid’ is niet significant $r = -,164$, $p = ,110$. In figuur 2, is echter wel een trend te zien: Des te hoger de religieuze betrokkenheid, des te vaker de respondenten het eens zijn met de stelling *‘Door niet op vakantie te gaan naar landen met een verhoogde kans op terrorisme, kan ik een mogelijke aanval ontwijken.’*

¹ Er is ook een analyse uitgevoerd voor het construct: ‘Risicoperceptie’, er is echter geen effect gevonden op de afhankelijke variabele ‘de intentie om te reizen’.

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

Figuur 2: Correlatie grafiek van de variabelen 'Religieuze betrokkenheid' en 'de intentie om te reizen'.

Hieruit kan geconcludeerd worden dat self-efficacy de enige voorspeller is voor de afhankelijke variabele 'de intentie om te reizen' en kan er gezegd dat de alternatieve hypothese hiermee wordt verworpen: Reizigers met een hoge mate van religieuze betrokkenheid, een hoge mate van self-efficacy zullen niet eerder geneigd zijn om op vakantie te gaan naar een land met een verhoogd risico op terrorisme.

Conclusie en Discussie

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen op de invloed die religie heeft op de risicoperceptie van een individu. Naar aanleiding van literatuuronderzoek is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Wat is de invloed van religie op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico?*

Deze onderzoeksvraag is beantwoord door middel van twee hypothesen. In de eerste hypothese wordt er getoetst of individuen met een hoge mate van religieuze betrokkenheid een hogere mate van self-efficacy hebben. De resultaten blijken niet significant, er kan gezegd worden dat individuen met een hoge mate van religieuze betrokkenheid geen hogere mate van self-efficacy hebben.

Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat de items niet nauwkeurig genoeg zijn geformuleerd om van invloed te kunnen zijn. Dit blijkt ook uit de voorgekomen lage interne consistentie van het construct self-efficacy ($\alpha = 0,40$).

Een andere verklaring zou de controle in religieuze coping kunnen zijn. Pargament (1998) benoemt drie benaderingen in controle in religieuze coping : 'Self-directing coping', 'Deferring coping' en de 'Collaborative coping'. In de 'Self-directing coping' vertrouwt het individu op zichzelf, in plaats van een hogere macht, waardoor deze benadering overeen komt met een zogenoemde self-efficacy. Het kan zijn dat deze benadering erg gelimiteerd voorkomt bij religieuze betrokkenen, omdat ze eerder zouden kiezen voor een 'Deferring coping' waarbij ze de coping over laten aan een hogere macht. Dit zou een mogelijke verklaring kunnen zijn voor de voorgekomen lage self-efficacy. In een mogelijk vervolgonderzoek zou de focus logischerwijs kunnen liggen op de verschillen tussen de copingmechanismen en de invloed die deze hebben op de 'self-efficacy'.

In de tweede hypothese wordt er getoetst of religieuze betrokkenheid en self-efficacy positief samen hangen met de intentie om op vakantie te gaan naar een land met een verhoogd

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

risico op terrorisme. De resultaten van een regressiemodel tonen aan dat de intentie om te reizen als afhankelijke variabele en self-efficacy en religieuze betrokkenheid als onafhankelijke variabele significant is, maar na een analyse op individueel niveau blijkt alleen 'self-efficacy' een voorspeller te zijn voor de intentie om te reizen. Concluderend kan er gezegd worden dat reizigers met een hoge mate van religieuze betrokkenheid, hoge mate van self-efficacy niet eerder geneigd zullen zijn om op vakantie te gaan naar een land met een verhoogd risico op terrorisme.

Een reden hiervoor zou het construct 'De intentie om te reizen' kunnen zijn. Er is slechts één item die de intentie om te reizen meet. Daarnaast meet deze item niet alleen de intentie, maar is er ook een overlap met het construct 'self-efficacy'. Dit reduceert de variantie van de vragen en verlaagt de betrouwbaarheid en de validiteit van de vragenlijst. Verbanden die normaliter aanwezig zijn, kunnen als gevolg van deze bias niet worden aangetoond. Dit is een van de belangrijkste verbeterpunten voor een vervolgonderzoek.

Concluderend, kan er gezegd worden dat er geen invloed is gevonden van religie op de risicoperceptie van toeristen naar een bestemming met een verhoogd terrorismerisico. Deze resultaten zijn grotendeels te verwijten aan beperkingen aan het meetinstrument dan aan het feit dat er geen verbanden zijn. Deze beperkingen oftewel limitaties worden in de volgende alinea toegelicht.

Limitaties & Aanbevelingen

Tijdens dit onderzoek heeft een aantal aangrijpende terroristische aanslagen plaatsgevonden. Daardoor is het onderwerp 'terroristische aanslagen' een veelbesproken is geworden. Respondenten kunnen daarom extra gevoelig reageren op bepaalde items waardoor er een bias kan ontstaan.

Om terug te komen op het meetinstrument; er is één item dat incorrect is

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

geïnterpreteerd door de respondenten. Dit betreft item zes 'Bent u actief lid van een religieuze groep?' Veel respondenten hebben deze vraag beantwoord met 'Nee', terwijl een groot deel van dezelfde respondenten item acht 'Ik zie mijzelf als gelovig' beantwoord heeft als 'Grotendeels van toepassing' en 'Helemaal van toepassing'. Deze misvatting zou tot stand gekomen kunnen zijn door het feit dat item zes is begrepen als een officiële lidmaatschap aan een kerk of bijvoorbeeld een moskee. Daarnaast is item zes meer een feitelijke en item acht meer een subjectieve vraagstelling. Respondenten kunnen een eigen subjectieve waarneming hebben over 'gelovig' zijn.

Daarnaast heeft het construct 'Self-efficacy' een lage cronbach's alpha ($\alpha = 0,40$). Dit betekent dat het construct 'Self-efficacy' een lage interne consistentie heeft, de samengestelde items meten nagenoeg niet hetzelfde concept. Er kan daarom niet veel gezegd worden over het construct 'self-efficacy'. Daarentegen, worden overhaaste en onterechte conclusies met betrekking tot het construct 'self-efficacy' vermeden.

Verder zijn er nog limitaties aan het onderzoek die noemenswaardig zijn. Ten eerste is kan er gesproken worden van een relatief kleine steekproef ($N=96$), waardoor er extra voorzichtig moet worden gehandeld tijdens het trekken van conclusies.

Als aanbevelingen voor een vervolgonderzoek kan er geadviseerd worden om naast meer respondenten ook een gevarieerde steekproef te houden. Eventuele verschillen in leeftijd kunnen dan ook gedekt worden. Oudere respondenten zouden religieuze betrokkenheid anders kunnen opvatten dan jongeren waardoor er verschillen kunnen ontstaan in de analyse.

Daarnaast is het zo dat het construct 'religieuze betrokkenheid' alle levensovertuigingen omvat en geen onderscheid maakt tussen christenen, moslims of bijvoorbeeld hindoes. In 'God against the Gods' stelt Kirsch (geciteerd in Dumoulin, 2011) dat polytheïstische geloofsovertuigingen geweldloos zijn in vergelijking met monotheïstische geloofsovertuigingen. De verklaring voor de intolerantie van de monotheïstische

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

overtuigingen zou voortkomen uit het geloof in één God. De eigen rituelen en moralen worden als de enige manier gezien om deze enige God te aanbidden, terwijl polytheïsten accepteren dat er meerdere goden zijn en dat er verschillende manieren zijn om deze goden te aanbidden. Er zou in vervolgonderzoek aandacht kunnen worden besteed aan de verschillen tussen monotheïstische en polytheïstische geloofsovertuigingen voordat ze gezien worden als één construct.

Een volgende aanbeveling is technisch, het is effectief om een functie in te stellen waardoor respondenten niet door kunnen klikken voordat ze een vraag hebben beantwoord. Dit zorgt voor een duidelijk overzicht tijdens het verwijderen van de respondenten die de vragenlijst niet volledig hebben afgerond.

Vervolgens waren er onvoldoende vragen over de intentie. Vragen die over de intentie gingen waren niet specifiek genoeg of maten iets anders waardoor ze niet opgenomen zijn in de meting. In een vervolgonderzoek zouden er meer specifiekere items moeten zijn om deze ‘intentie’ te kunnen meten.

Tot slot kan er gekeken worden of er eventueel samengewerkt kan worden met een reisbureau. Reismaatschappijen kunnen geïnteresseerd zijn in het verschaffen van kennis over dit onderwerp. Als er meer kennis beschikbaar is over eventuele factoren die bepalend zijn voor de intentie om wel of niet te reizen, kan een vliegtuig- of reismaatschappij hierop inspelen door bepaalde reizen toch aangenamer te maken. Daarnaast kunnen medewerkers van een reisbureau worden geïnterviewd over de conversaties met reizigers tijdens het boeken van een vlucht naar een land met een verhoogde kans op terrorisme.

Theoretische implicaties

Het hoofdonderzoek heeft eerder beschreven theorieën niet kunnen bevestigen.

Een bekrachtiging van één van de hoofdtheorieën: ‘religieuze betrokkenheid zorgt voor een

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

gevoel van controle', is daarom ook niet aantoonbaar. Dit betekent nog niet dat er daadwerkelijk geen verband is tussen een 'gevoel van controle' en 'religieuze betrokkenheid'.

Verskillende vormen van 'controle' zijn wel in de theorie beschreven: 'Self-directing coping', 'Deferring coping' en de 'Collaborative coping', maar alléén de 'Self-directing coping' die gelijkwaardig is aan 'Self-efficacy' is opgenomen in de meting.

De resultaten uit dit onderzoek tonen aan dat er bij een hoge mate van religieuze betrokkenheid geen hogere mate van self-efficacy voorkomt. Het gevonden resultaat roept vragen op over de verschillende vormen van coping onder religieuze betrokkenen. Dit onderzoek en de resultaten uit dit onderzoek zijn daarom onderzoekswaardig en kunnen vernomen worden als een startpunt voor een serie van onderzoeken naar het verband tussen de verschillen in copingmechanismen en de intentie om te reizen.

Referentielijst

- Billig, M. (2006). Is my home my castle? Place attachment, risk perception, and religious faith. *Environment and Behavior*, 38(2), 248-265.
- Evans, T. D., Cullen, F. T., Dunaway, R. G., & Burton, V. S. (1995). Religion and crime reexamined: The impact of religion, secular controls, and social ecology on adult criminality. *Criminology*, 33(2), 195-224.
- Dodelijke aanslag in centrum Istanbul treft toeristen, autoriteiten spreken van terreur. (2016, 12 januari). *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/handelsblad/2016/01/12/turkije-dodelijke-aanslag-in-centrum-istanbul-t-1579844>
- Dimence. (z.d.). Religie en Persoonlijkheid [Vragenlijst]. Geraadpleegd op <https://religieggz.dimence.nl/webform/vragenlijst-religie-en-persoonlijkheid>
- Dumoulin, E. (2011). Tolerant waren ze wel, die polytheïsten! *Filosofie*, 21 (5), 4-10
- Golf aanslagen overrompelt Parijs. (2015, 14 november). *NRC Handelsblad*. Geraadpleegd op <http://www.nrc.nl/handelsblad/2015/11/14/golf-aanslagen-overrompelt-parijs-1559548>
- Huurne, E. F. J. (2008). *Information Seeking in a risky world: the theoretical and empirical development of FRIS: A framework of risk information seeking* (Proefschrift). Enschede: University of Twente.
- McIntosh, D. N., Silver, R. C., & Wortman, C. B. (1993). Religion's role in adjustment to a negative life event: Coping with the loss of a child. *Journal of personality and social psychology*, 65(4), 812.
- Midwestern Evangelistic Teams. (2004). Religious Questionnaire I. Geraadpleegd op http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:P6Xh0NPAU34J:www.evangelismunlimited.com/religious_questionnaire_1.doc+&cd=1&hl=nl&ct=clnk&gl=nl
- Ministerie van Veiligheid en Justitie (VI). (2016). Reisadvies Turkije. Den Haag: VI. Geraadpleegd op <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/reisadviezen/inhoud/turkije>
- Olteidal, S., Moen, B. E., Klempe, H., & Rundmo, T. (2004). Explaining risk perception: An evaluation of cultural theory. *Trondheim: Norwegian University of Science and Technology*, 85, 1-33.
- Omu, O., & Reynolds, F. (2014). Religious faith and self-efficacy among stroke patients in Kuwait: health professionals' views. *Disability and rehabilitation*, 36(18), 1529-1535.

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

- Pargament, K. I., & Brant, C. R. (1998). Religion and coping. *Handbook of religion and mental health*, 111-128.
- Pidgeon, N., Hood, C., Jones, D., Turner, B., & Gibson, R. (1992). Risk perception. *Risk: Analysis, perception and management*, 89-134.
- Pieper, J.Z.T. (2006-3). Gezondheid en religie, *Praktische theologie*, 33(4), 457-465
- Slovic, P., Finucane, M. L., Peters, E., & MacGregor, D. G. (2004). Risk as analysis and risk as feelings: Some thoughts about affect, reason, risk, and rationality. *Risk analysis*, 24(2), 311-322.
- Van Oosten, F. J. (2012). *Religieuze coping van revalidanten in relatie tot het revalidatieresultaat* (Masterthese, Universiteit van Utrecht). Geraadpleegd op <https://www.google.nl/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiWhre8p7fNAhUDPxQKHWh2APsQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fdspace.library.uu.nl%2Fbitstream%2F1874%2F254474%2F1%2FMasterscriptie%2BFrans%2Bvan%2BOosten.pdf&usg=AFQjCNHBVxztn7copl2vsY3b1mx0SNfoLA>
- Weber, E. U., & Hsee, C. (1998). Cross-cultural differences in risk perception, but cross-cultural similarities in attitudes towards perceived risk. *Management science*, 44(9), 1205-1217.
- Welch, M. R., Tittle, C. R., & Grasmick, H. G. (2006). Christian religiosity, self-control and social conformity. *Social Forces*, 84(3), 1605-1623.
- Witte, K., McKeon, J., Cameron, K. & Berkowitz, J. (1995). The risk behaviour diagnosis scale, a health educator's tool - manual. Department of communication, Michigan State University.

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

Bijlage A - Vragenlijst

Beste respondent,

Deze enquête is gemaakt voor een afstudeeronderzoek naar risicoperceptie.

U hoeft nergens uw naam in te vullen en de antwoorden die worden gegeven op de vragen zullen anoniem blijven.

Daarnaast worden de resultaten afkomstig uit dit onderzoek uitsluitend gebruikt voor wetenschappelijkdoeleinden en kunt u stoppen met het invullen van de vragenlijst wanneer u wilt.

Het invullen van de vragenlijst duurt slechts 5 minuten.

Wanneer u begint met het invullen, geeft u daarmee aan met deze voorwaarden in te stemmen.

Alvast bedankt voor uw tijd,

Sinem Karadeniz

Wat is uw geslacht?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw

Wat is uw leeftijd?

- ☐ 18 t/m 25
- ☐ 26 t/m 40
- ☐ 41 t/m 65
- ☐ 65+

Bent u actief lid van een religieuze groep?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Welke religieuze groep is dit?

- ☐ Christelijk
- ☐ Islam
- ☐ Hindoeestaan
- ☐ Anders
- ☐ Niet van toepassing

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

Alle vragen worden beantwoord aan de hand van een 5 punt linkerschaal : Helemaal niet van toepassing, Grotendeels niet van toepassing, Deels wel/ deels niet van toepassing, Grotendeels van toepassing en Helemaal van toepassing.

Hoe belangrijk is het geloof voor u? Daarover gaan de eerste aantal vragen.
Als dat beter bij u past, mag u in plaats van geloof ook levensfilosofie lezen.

5. Ik zie mijzelf als gelovig.
6. Ik ben opgegroeid in deze religie. Helemaal niet van toepassing
7. Mijn geloof is belangrijk voor mij.
8. Ik neem veel deel aan religieuze activiteiten.
9. Mijn geloof speelt een grote rol als ik belangrijke beslissingen moet nemen.
10. Mijn geloofsovertuiging heeft veel invloed op het leven van alledag.
11. Indien voor u van toepassing: mijn kinderen voed ik op in deze religie

Deel 2 van de vragenlijst bevat vragen over risico

12. Een terroristische aanval is te ontwijken.
13. Terrorisme heeft ernstige gevolgen voor de samenleving en de wereld waarin we leven.
14. Terrorisme heeft ernstige gevolgen voor mij en mijn geloofsuiting.
15. Burgers kunnen een actieve rol kunnen spelen in het voorkomen van terroristische acties.
16. Het is mogelijk dat ik slachtoffer word van terrorisme
17. Door niet op vakantie te gaan naar landen met een verhoogde kans op terrorisme, kan ik een mogelijke aanval ontwijken
18. Minder vaak in het openbaar zijn, vermindert de kans op een terroristische aanval

Over de invloed van religie op risicoperceptie van individuen

19. Als er een bomaanslag plaatsvindt in het land waar ik op vakantie ben, ga ik met het eerste vliegtuig naar huis
20. Zelf kan ik niets doen om een terroristische aanslag te voorkomen, dat is de taak van de overheid
21. De kans op een terroristische aanval in Nederland is groot
22. Als ik iets hoor over een terrorisme dreiging, zeg ik tegen mezelf: "Het maakt niet uit waar je woont, er zijn overal risico's"
23. Ik beschik over voldoende kennis en vaardigheden om mezelf en anderen in veiligheid te brengen tijdens een terroristische dreiging.
24. Ik loop een risico om slachtoffer te worden van een terroristische aanval.

Dit is het einde van de vragenlijst.

Zijn er nog overige opmerkingen en/of suggesties, dan kunt u contact opnemen s.karadeniz@student.utwente.nl

Bedankt voor uw medewerking!